

класоутворення і становлення феодального суспільства (особливо в Баварської, Алеманської, Вестготської), відображено розвиток великого землеволодіння і перетворення вільних общинників в залежних селян, посилення королівської влади і державного апарату, церкви. Для «Варварських правд» характерна внутрішня суперечність, що відобразила боротьбу між елементами старого родоплемінного і феодального, що зароджувалося, укладів. «Варварські правди» являють собою, з одного боку, фіксацію звичаю, що відповідав ще інтересам широкої маси общинників, а з іншою – введення правових норм, що відображали інтереси класу феодалів, що зароджувався, прагнення держави, що формувалася, усунути інститути родоплемінного ладу або пристосувати їх до власних потреб [5, с. 15].

По мірі зміцнення феодального ладу «Варварські правди» втрачали своє значення і до XI ст. в більшості випадків перестали застосовуватися. Натомість було створено зводи писаних законів, які перебували під досить сильним впливом християнської церкви та канонів класичного римського права [2, с. 14].

Підведемо підсумки. В давньогерманському праві широко використовували правові звичаї. Останні були історично першою і найпоширенішою в рабовласницькому і феодальному суспільстві формою висловлювання права, найбільш частим його джерелом. Норми звичаю, будучи санкціоновані державою, перетворювалися на правові норми. Рідше використовувалася прецедентна форма права. Найбільш значущими джерелами вивчення давньогерманського права були «Варварські правди», з яких особливий інтерес викликає «Салічна правда». Більшість їх норм стосувалися кримінального права і судового процесу, регулювали майнові стосунки у тогочасному суспільстві, а також основні положення про діяльність органів державної влади.

Список використаних джерел та літератури:

1. Хрестоматія пам'яток феодального господарства и права / под редакцией акад. В. М. Корецкого.- М., 1961. – 950 с.
2. Бейкер С. Древний Рим. Взлет и падения империи / Саймон Бейкер. – К., 2009. – 451 с.
3. Макарчук В.С Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник / С.В. Макарчук. – К.: Атіка, 2004. – 616 с.
4. Страхов М. М. Основні закономірності становлення буржуазної держави і права у провідних країнах Європи і в Північній Америці.- К., 1991. – 412 с.
5. Федоров К. Г. Історія держави і права зарубіжних країн / К. Г. Федоров.- К., 1994. – 464 с.

Любчак Ганна Павлівна

студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: к. і. н., старший викладач **Маркевич О. В.**

Формування суду присяжних в ході судової реформи 1864 року

Правосуддя є однією із головних умов нормального існування суспільства. Недовершеність судової системи може викликати невдоволення державною владою і,

навпаки, ефективна робота судів показує, що права та інтереси громадян знаходяться під захистом.

Після відміни у Російській імперії кріпосного права (1861 р.), було формально визнано рівність усіх громадян перед законом, а, отже, і судом, особливо гостро відчувалася криза судової системи. Реформа була необхідною, продиктованою часом і чи не головним її досягненням стало введення суду присяжних.

Варто відмітити, що питання необхідності інституту присяжних було одним із найбільш проблемних, а дискусії про його доцільність велися задовго до початку реформування судової системи. Представники інтелігенції, які відзначалися ліберальністю поглядів, а це, зокрема, професор Московського університету С. Десницький, генерал-ад'ютант, сенатор М. Демидов, предводитель тверського дворянства О. Унковський та інші, наголошували на необхідності залучення простих громадян до судочинства. Однак, їх позиція не знайшла підтримки більшості спадкових дворян, проти виступив також імператор Олександр II, який вважав, що «мы еще не довольно зрелы для введения у нас гласности...»[2]. Після цього проект запровадження суду присяжних було відкладено у «довгий ящик», а за основу для майбутньої реформи було взято «Всепопданнейшую докладную записку по вопросу о проекте судопроизводства в России», автором якої був Д. Блудов. Він вважав, що суд присяжних вводити не потрібно, адже: «легко уявити собі дію такого суду, коли більша частина нашого народу не має не лише юридичної, але й початкової освіти: допуск таких людей до вирішення питання про вину чи невинуватість підсудного загрожує прямим беззаконням» [2].

Основні засади суду присяжних засідателів визначили «Основные положения о преобразовании судебной части в России», прийняті у 1862 році. У них закріплювалося загальне правило, що присяжні засідателі залучаються до складу суду на певні періоди для того, аби визначити, чи є підсудний винним. Також вказувалося, що присяжними засідателями могли бути місцеві жителі. В «Основных положениях» ставилося завдання на законодавчому рівні закріпити позитивні та негативні умови вибору присяжних засідателів. Крім того, пропонувався дворівневий порядок добору корпусу присяжних засідателів: 1) формування загального списку з урахуванням зовнішніх якостей кандидата (віку, місця та часу проживання); 2) складання чергового списку осіб, які зобов'язувалися виконувати обов'язки присяжних засідателів у відповідний період року (статті 32-34). «Основные положения...» закріпили головні засади судового провадження з присяжними засідателями. Підсудність суду присяжних засідателів охоплювала справи про злочини, покарання, наслідком яких було позбавлення станових прав, всіх чи деяких особистих прав та привілеїв (ст. 78). Для вирішення справ за участю присяжних засідателів вимагалось не менше 30 уповноважених на це осіб. Сторонам дозволялось відвести 12 без пояснення причин. З останніх 18 жеребкуванням визначалися 12 комплектних (основних) присяжних засідателів та два запасних. При позитивній відповіді присяжних засідателів коронний суд призначав покарання. Вердикт, винесений присяжними засідателями, був остаточним [1].

Основні вимоги, які ставилися до присяжних засідателів, закріплені у «Судових статутах» 1864 року. Там зазначалося, що умови, які визначають законні якості присяжних можуть бути внутрішні (вік, проживання в певному місці, володіння майном) та зовнішні (освіта, заслужена довіра, висока моральність). Зовнішні якості вказують лише на здатність бути присяжним, тоді як внутрішні є необхідною умовою. На цій різниці заснована і відмінність при складанні списків першочергових чи

загальних, остаточних і чергових. В першочергові списки повинні бути внесені всі, не зважаючи на те, до якого стану належать, місцеві жителі, які відповідають внутрішнім умовам, тому що звання присяжних є громадянською повинністю, від якої не може відмовитися жоден член суспільства, який має змогу її виконувати. І тому кожен, хто відповідає внутрішнім критеріям, має бути внесений в першочергові списки. В такому вигляді складання першочергових списків присяжних не потребує колегіального обговорення і для цього достатньо просто окреслити всіх, хто за законом може бути присяжним. В той же час, це не може здійснюватися без загального нагляду начальника губернії. Згідно Статті 81, присяжні засідателі вибираються із місцевих жителів усіх станів, які є підданими російського імператора, віком від 25 до 70 років і які живуть не менше двох років в тому повіті, у якому мають бути присяжними засідателями. Третій пункт вводився для того, аби «присяжні засідателя, для того, щоб оцінити по совісті ступінь вини підозрюваних, були добре знайомі із звичаями, правами і суспільним життям місцевості». Поряд з цим вказуються умови, за яких особа не могла бути присяжним засідателем. Так, до такої роботи не допускалися люди, які знаходилися під слідством і судом, або вже мали судимість; які працювали у суді або в духовному відомстві і були вигнані звідти за «пороки», а також особи, виключені із спільнот і дворянських зібрань за їхнім вироком; особи, які мають борги; сліпі, глухі, німі, позбавлені розуму (тобто, такі, які є недієздатними).

Як вище зазначалося, списки склалися загальні та чергові. У загальні списки присяжних засідателів вносилися: почесні мирові судді; державні службовці; селяни, які є членами волосних судів; сільські старости; люди, які володіють землею площею не менше 100 десятин, або іншим нерухомим майном, яке оцінюється: в столицях не менше як у 2000 рублів, у губернських містах не менше тисячі, в інших містах не менше 500 рублів. Ще однією категорією, яка могла потрапити у ці списки були люди, які отримували заробітну плату, або ж дохід від свого ремесла у великих містах не менше 500 рублів, а у всіх інших містах – не менше 200 рублів у рік. У цей список не можна було вносити: священнослужителів і монахів, воєнних чинів, вчителів народних шкіл. Загальні списки склалися окремо в кожному повіті спеціальними комісіями. В чергові списки вносяться ті, кого спеціальна комісія відбере для участі у судових засіданнях [4].

Для присяжних засідателів була передбачена матеріальна відповідальність за неявку на сесійні засідання без поважних причин, що було важливим стимулюючим чинником активності громадян у здійсненні цього обов'язку. Відповідно до статуту розмір штрафу за відсутність присяжних на сесійних засідання коливався в межах від 10 до 200 руб. [5, с.112].

І ще одне важливе питання: яку ж кількість справ розглядали присяжні? Із загальної кількості статей про покарання, означених в «Уложенні про покарання кримінальні та виправні» (1845 р.) і «Статуті про покарання, що накладаються мировими судами» (1864 р.) на суд присяжних припадала 1/5 частина каральних статей. Це було більше, ніж кількість статей, котрі припадали на розгляд мирових судів, утричі більше тих, які розглядали адміністративні суди, а також удвоє менше, що їх розглядали коронні суди разом з начальством обвинувачених [3, с.125].

Отже, процес відбору присяжних засідателів був тривалим і трудомістким. Законодавство чітко регламентувало їх повноваження, а також ставило суворі вимоги до кандидатур. І хоча введення інституту присяжних вважається одним із найважливіших досягнень судової реформи, проте завдання, які ставилися, були

виконані не у повній мірі. Такому демократичному нововведенню було дуже важко співіснувати із політикою, яка проводилася царським урядом.

Список використаних джерел та літератури:

1. Основные положения преобразования судебной части в России. – М.: Книга
2. по Требованию, 2012. – 115 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://static.my-shop.ru/product/pdf/118/1175105.pdf>
3. Середя О. Інститути присяжних засідателів та станових представників в умовах самодержавства (на прикладі Лівобережних українських губерній Російської імперії наприкінці XIX – початку XX ст.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/1/Sereda.pdf
4. Сидорчук О. Правова природа суду присяжних в Україні за судовими статутами 1864 р. / О. Сидорчук // Вісник Львівського університету: Серія: Юридична . – 2014. – Вип. 59 . – С. 121–127.
5. Судебные уставы 20 ноября 1864 г. с изложением рассуждений, на коих они основаны, изданные государственной канцелярией. – Ч. 3. – СПб., 1867. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://civil.consultant.ru/sudeb_ustav/
6. Яценко Н. Народні засідателі та суд присяжних у цивільному процесі: історія і сучасність / Н. Яценко // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011. – № 1 (5). – С. 109–118.

Цьопич Володимир Андрійович

студент 5 курсу історичного факультету

Житомирського державного університету імені Івана Франка

науковий керівник: к. ю. н., доцент **Рудницька О. П.**

Боротьба з транснаціональною злочинністю

На початку XXI століття у світовій економіці, торгівлі, суспільно-політичному житті мають місце процеси (тероризм, корупція, кіберзлочинність, інформаційний шпіонаж), що знаходять своє відбиття у формуванні міжнародної злочинності, яку можна віднести до феноменів сучасності, які формують злочинну картину світу.

Усвідомлення глобальної загрози, яку несе організована злочинність та процеси, що її супроводжують викликали беззаперечну актуальність вивчення та дослідження проблемних аспектів функціонування суспільства. Вже існуючий рівень дослідження даного питання дає змогу констатувати, що нині міжнародна організована злочинність – це найбільш складний об'єкт дня наукового дослідження в силу своєї багатогранності.

У світовій літературі ще не достатньо напрацьовано загальноприйняте та беззаперечне визначення поняття міжнародної злочинності (мафії) або як її ще називають транснаціональна злочинність.

Зміст поняття транснаціональна злочинність (мафія) рядом авторів визначається по різному, а саме: на базі опису її найбільш типових ознак, через характеристику злочинних організацій [2, с. 8-10], а також за допомогою визначення більш широкого поняття «транснаціональна злочинність» [2, с. 20], і більш вузького поняття «діяльність транснаціональних кримінальних корпорацій» [3, с. 11].